

ADOLPHE QUETELET

Op 17 februari was het precies 125 jaar geleden dat de befaamde Gentse geleerde Adolphe Quetelet overleed.

Bij het belichten van deze figuur volgen wij onze goede gids Pierre Kluykens en publiceren hier wat hij 25 jaar geleden schreef.

EEN GENTENAAR VAN EUROPEES FORMAAT

Men zal in de officiële middens nooit kunnen en nog veel minder durven beweren dat de stad Gent zich diep in de schulden heeft gestoken of zelfs de spaarcenten van de belastingsplichtige heeft moeten aanspreken om in 1974 de honderdste verjaring van het overlijden van een van haar roemrijke zonen te herdenken.

De Gentenaren die het in de afgelopen twee eeuwen tot het Europees en zelfs wat verder, tot het wereldniveau van de vermaardheid hebben geschopt, lopen of liepen nogal dunnetjes rond in de bonte arena van de Gentse geschiedenis. Men had dan ook een extra-inspanning mogen doen zoals men het in 1946 deed om de bevolking er nog eens aan te herinneren dat de grote geleerde Quetelet die in 1874 in de hoofdstad overleed, op 22 februari 1796 in een huis van de Koornmarkt te Gent voor het eerst kennis maakte met de grauwe Vlaamse hemel, er m.a.w. werd geboren. Zonder het stijf, vormelijk of honderd t.h. academisch te moeten doen, had men niettemin met een zekere luister, met het neerleggen van een paar geurende herfstrozen aan de gedenkplaat Quetelet, met een plechtige zitting op het stadhuis waarna de burgemeester of een welbespraakte schepen ook een vertegenwoordiger van de Universiteit aan het woord zou gekomen zijn, de nobele figuur van de voorvechter en wetenschapsman Quetelet kunnen herdenken.

Het had al bijeen niet veel meer gekost dan de zoveelste ontvangst ten stadhuijze van een teerlingbakmaatschappij en het had het imago van onze wethouders in elk geval een aardig laagje cultureel vernis bijgebracht.

Men had ook kunnen aandringen op de uitgifte van een postzegel Quetelet nu men zich in de Regie, waar men zegels aan de lopende band uitgeeft, toch in het haar moet krabben om een of ander bekend en verdienstelijk personage in beeltenis te brengen.

Ook het inrichten van een briljante tentoonstelling Quetelet had men in overweging kunnen nemen, doch zover is het in het Gentse niet gekomen. Andere hebben Gent de herdenking uit de handen genomen. In Louvain-la-Neuve grepen plechtigheden plaats en de U.C.L. heeft een leerstoel Quetelet gesticht. De

televisie heeft aan hem een maand geleden een speciale uitzending gewijd en de Koninklijke Bibliotheek richt van 31 oktober tot 14 december een retrospectieve in om persoon en persoonlijkheid van de geleerde te belichten.

Gent had het allemaal moeten inrichten, het initiatief nemen voor een groots ensemble manifestaties. Quetelet herdenken als een van de mooiste wetenschappelijke figuren uit onze lokale geschiedenis. Het mocht niet gebeuren en wij kunnen enkel betreuren dat Gent zich de kans liet ontglippen een fantasistisch figuur als Quetelet, 100 jaar na zijn afsterven, op het podium van de geschiedenis te brengen met een reeks spectaculaire manifestaties.

Lambert-Adolphe-Jacques Quetelet: sterrenkundige, meetkundige, natuurkundige, statisticus, schrijver en... dichter, een man van de wetenschap, een denker, een op menselijk vlak uitzonderlijk begaafde geleerde.

Zulke mensen worden niet elke dag geboren, zulke mensen kunnen zich niet immer door hun kennis en wetenschap opdringen. Quetelet vermocht het te doen. In een jeugdportret zien wij hem afgebeeld vol ambitie, de blik even schrander, even zelfzeker, even strak naar een nieuwe toekomst gericht als deze van een Lieven Bauwens.

In een portret uit zijn laatste levensjaren, een litho, zien wij hem integendeel uitgebeeld als de stoïcijnse denker, als de geleerde, zeer eigentijds van allure en expressie, sereen, ascetisch en met een zekere weemoed in de verstandige ogen; hij heeft een kop, een uitdrukking, een voorkomen als deze van een president van de Verenigde Staten, halfweg tussen Abraham Lincoln en George Washington: geen greintje aarzeling, geen compromis of toegeving in die ogen, enkel de vastberaden wil, een onwankelbaar ideaal, in elk geval het type van een mooi en edel figuur.

23 februari 1796: een koude triestige winterdag zoals alle dagen het in de Gentse stede zijn sedert de Franse bezetting.

De ellende is algemeen, de werkloosheid onrustwekkend, de inflatie enorm groot. De overheden strooien de bevolking zand in de ogen, richten feestelijkheden in, laten Vrijheidsbomen planten, herdenken de terechtstelling van Lodewijk XVI, laten hun sympathisanten en trawanten op de Kouter de eed van haat aan het Koninkdom en van eeuwige trouw aan de Republiek afleggen. Opeisingen, conscriptie, aanhoudingen zijn schering en inslag. De bevolking leeft in een bestendig klimaat van terreur.

Het is koud op deze 22 februari 1796, wanneer een handvol kunstliefhebbers die hun laatste spaarcenten bijeen hebben gegrabbeld zich naar de veiling Van Reysschoot begeven, een veiling die in betere dagen honderden verzamelaars had gelokt, want Pieter Norbert, een jaar tevoren, op 12 februari 1795 overleden, is de meest briljante vertegenwoordiger van de kunstenaarsfamilie Van Reysschoot geweest, en hij heeft een prachtige verzameling nagelaten: schil-

derijen, tekeningen, gravures, doch wie gaat er nog enige interesse voor over hebben wanneer iedereen steen en been klaagt en de politieke horizon er zo grijs uitziet als een versleten schaliedak. "Cette vente, schrijft Prosper Claeys in zijn *Mémorial, à raison des événements politiques, se fait dans les conditions les plus défavorables. Trente-huite pièces d'Albert Durer et de Luc De Leyden sont vendues pour quatre escalins*", d.i. ongeveer 200 fr. van onze munt. "Des paquets de huit à trente dessins de Van Reysschoot se vendent de cinq escalins à une livre de gros"!

Het is de meest catastrofale kunstveiling ooit te Gent gehouden. En het is precies op die rampzalige dag dat Mevrouw Quetelet op de bovenverdieping van een huis op de Koornmarkt een kind ter wereld brengt dat een geestelijke, intellectuele en wetenschappelijke "rijkdom" zou worden.

Het geboortehuis van Adolf Quetelet is, komende van Klein Turkije, het huis naast de P.S., dus het voormalige huis Lammens.

Daags nadien bracht zijn vader, van Franse oorsprong, het kind naar de vlakbijgelegen Sint-Niklaaskerk waar de pastoor Lambert-Adolphe-Jacques water over het hoofd goot en wat zout over de tong smeerde zodat hij opgenomen werd in de schoot van onze Moeder de Heilige Kerk.

De pastoor was toevallig kanunnik De Bast, een beroemde Gentse historicus, een man met een bewogen politieke loopbaan!

Niemand zong "Er is een kindeke geboren..." want de domper van de bezetting lag over Gent en het was meer een ramp dan een geluk voor een jong echtpaar in die bange dagen de geboorte van een kind ten stadhuize te gaan aanmelden. De jonge Adolf zou zijn ouders, eerlijke mensen die een winkel van garen en sayetten uitbaatten, tegen alle voorspellingen in, veel vreugde en eer bijbrengen.

Voor hen moet het ten andere een grote troost zijn geweest, want van hun negen kinderen was hij de enige die in leven bleef; ook dat is kenschetsend voor de tijd.

Hij liep school aan het Lyceum dat onder het Hollands Bewind het Koninklijk College zou worden, waar hij zich in de humaniora wist te onderscheiden, waarna hij zich liet inschrijven aan de pas door Willem I gestichte Alma Mater. In juni 1818, bij het einde van het Academiejear, werden de eerste diploma's uitgereikt; de eerste die tot doctor in de Rechten werd uitgeroepen was Hippoliet Metdepenningen, die de grote figuur van het Orangisme zou worden: wij hebben aan hem onlangs een reeks bijdragen gewijd.

De eerste doctor in de Geneeskunde werd Lieven Boddaert en op 24 juli werd voor het eerst het diploma van doctor in de natuurwetenschappen en wiskunde uitgereikt aan Adolf Quetelet.

Metdepenningen zou de man van de daad, van de politiek, van de actie en van de hartstocht worden, Quetelet de man van de zuivere wetenschap en de fijnzinnige humanist.

Quetelet had zijn diploma en doctorstitel behaald na een schitterende verdediging van zijn proefschrift "Dissertatio mathematica inauguralis de quibusdam locis geometricis nee non de curva focali".

De toenmalige minister van Openbaar Onderwijs Falck en een overtalrijk publiek prominenten uit de wereld van politiek, wetenschap en kunsten woonden de plechtige zitting in de troonzaal van het stadhuis bij, terwijl in de klokketoren van het Belfort de beiaard luid en triomfantelijk het succes van de laureaat muzikaal begeleidde.

Het was een snikhete zomerdag zoals wij er tegenwoordig niet meer kennen. Vier dagen later zouden de toneelvoorstellingen in de Grote Schouwburg ten andere worden afgelast. Op de ingangdeur had men een affiche aangebracht: "Aujourd'hui, mardi 28 juillet 1818, relâche à cause de la grande chaleur".

Quetelet had het bij de verdediging van zijn thesis niet bijzonder warm gehad: hij was meester van zijn onderwerp, meester van zijn stuk: met kalme doch zelfzekere blik keek hij naar het select publiek en boven de hoofden heen, naar een schitterende toekomst, naar een uitzonderlijk vruchtbare loopbaan.

DE VEELZIJDIGE GELEERDE

Succes, populariteit, beroemdheid zijn vaak verschillende begrippen: men kan zijn naam, desnoods in gouden letters in een graf- of gedenkplaat gegrift, vereeuwigd zien worden... in een kleine kring specialisten, ingewijden, men kan bv. na een leven in dienst van land en volk, op de blijvende erkentelijkheid rekenen van het nageslacht, of men kan gewoonweg maar dan hartstochtelijk, d.w.z. zeer tijdelijk, een afgod geweest zijn van de massa, een topvedette in de wereld van de politiek, van de sport, van het chanson, van het toneel of van de film.

Een Cassius Clay, een Merckx, een Johnny Halliday, een Marilyn Monroe, en in de politiek, een Degrelle, een Poujade behoren tot deze categorie vedetten. Een Lieven Bauwens, een Hellebaut, een Jacob van Artevelde, een Jan-Frans Willems die allen een diep spoor hebben nagelaten, horen thuis in de tweede reeks.

Een Pedro de Gante, een Corneel Heymans, een Heilige Coleta, een Marcus van Vaernewijck, een Jozef Plateau, een Baekeland en een Quetelet, om het op strikt lokaal vlak te houden, zullen hun populariteit post mortem nooit ver buiten een kleine kern elitemensen moeten zoeken.

Zij hebben geen records neergehaald, geen rumoerig bestaan geleid, zijn nooit buiten de schreef gelopen en hebben nooit een sensationele stunt uitgehaald.

Hun naam kwam zelden over de lippen, zelden in de actualiteit, nooit in de pers en nochtans hebben zij met hun werk en verwezenlijkingen de maatschappij een grote stap verder geholpen. Enkel in de schoolboeken werden zij opgenomen, in een lange opsomming namen die tot de volgende les of examen door de leerlingen "moesten" onthouden worden.

Adolf Quetelet, een man die roem en populariteit niet achternaliep, die zijn wetenschappelijke kennis nooit heeft willen commercializeren, behoort tot de eerste categorie, tot de heerlijke klas mensen die het in jaren allemaal onbaatzuchtig hebben gedaan; zonder hun wetenschappelijke aanbreng zou de wereld niet geworden zijn wat zij nu is, althans niet op het vlak van de verrijkende verwezenlijkingen.

Quetelet was zo veelzijdig dat hij zich met een klein snuifje zin voor public relations gemakkelijk op het podium van het succes had kunnen verheffen.

Hij is inderdaad een eerste rangfiguur geweest, een universeel denkende geleerde zoals onze tijd van specialisatie er nog onmogelijk, om duizend en een redenen, kan creëren.

Zijn tijdgenoten hebben hem niet in het vakje van de actualiteit onder kunnen brengen, zoals zij het bv. wel vermochten met een Lieven Bauwens, een Metdepenningen, een Jozef Guislain, die later om hun verdiensten met een standbeeld werden beloond. Quetelet stond te wetenschappelijk-abstract boven zijn tijd- en stadsgenoten om in de kijker te geraken: sterren, statistieken, wiskundige realisaties laten de doorsneemens liefst onverschillig. Quetelet heeft een catalogus van 100.000 sterren opgesteld; zulks maakte de mensen echter niet warm voor de sterrenkunde. De enigen die een eeuw na zijn overlijden zijn verdiensten als sterrenkundige niet waren vergeten, waren de geleerden van de NASA. Toen na de maanlanding en de eerste oogst aan fotografische opnamen, een maankaart kon worden opgemaakt, schonken zij aan een van de maankraters de naam van de nederige doch zo verdienstelijke Gentenaar.

De grote kunstschilder Navez, de beste van onze steendrukkers Madou, de vermaarde David D'Angers hebben zijn trekken vereeuwigd. In 1880 werd zijn standbeeld te Brussel opgericht vóór de Koninklijke Academie. Gent heeft het nogal lichtjes opgenomen alsof het geen uitzonderlijke eer was dat Adolf Quetelet alhier werd geboren.

In 1904 kreeg de nieuwe straat van Tolhuislaan tot Van Crombrugghestraat de naam Queteletstraat en in januari 1947 kort na de plechtige herdenking van de 150e verjaring van zijn geboorte, werd op de gevel van het huis nr. 14 aan de Koornmarkt een gedenkplaat aangebracht.

Het is bitter weinig voor een geleerde over wie het "Messenger des Sciences historiques", na de dood van Quetelet, terecht mocht schrijven: "Quetelet n'était pas seulement une célébrité nationale, sa notoriété était européenne. Ses travaux dans le domaine des sciences mathématiques, dans celui de l'astronomie, dans celui de la statistique, lui ont fait au dehors une renommée dont l'éclat

rejaillit sur la Belgique. Il n'y a pas eu en Europe et en Amérique une seule société savante qui n'ait tenu à l'honneur d'inscrire son nom parmi ceux de ses membres".

Quetelet was sant in eigen land en in het buitenland, echter enkel in de wetenschappelijke middens. Hetgeen hij heeft gepresteerd kon toen de massa niet boeien; het was pas later, na zijn dood, dat zijn faam ook in bredere kringen doordrong en dat men ging beseffen wat hij op gebied van sterrenkunde, wiskunde, sociologie en statistiek vertegenwoordigde. Men heeft hem trouwens terecht de vader van de statistische wetenschap genoemd, een wetenschap in dewelke toen omzeggens niemand geloofde en die tegenwoordig voor elk bestuur of regering een onmisbare en efficiënte helpster is geworden. De eerste "telling" die in België plaatsvond, geschiedde in 1848, onder impuls van Quetelet, en de twaalfde die een stel landgenoten de neus deed optrekken toen zij hun groene en roze formulieren met allerhande gegevens vol moesten pennen, werd in 1971 gehouden.

Dit "vaderschap" is slechts een klein facet van de activiteit van Quetelet; het staat niet eens centraal in een loopbaan die de meest diverse domeinen van de wetenschap aankon, en die ten andere niet in prefabvakjes kan worden ingedeeld. Zulks is zeer kenschetsend én voor de geleerde én voor zijn carrière; niet dat deze laatste wijst op onstandvastigheid, maar de belangstelling van Adolf Quetelet ging beurtelings of vaak tegelijk naar zeer uiteenlopende wetenschappelijke polen.

Aldus begon hij zijn loopbaan in het onderwijs, eerst te Oudenaarde, later te Gent: wiskunde. Op hetzelfde ogenblik echter interesseert hij zich aan weerkunde, een wetenschap die toen ook met een kort broekje aan liep, aan sterrenkunde die toen - is het niet normaal - zeer hoog mikte, en aan poëzie. Quetelet kijkt naar de sterren en schrijft aardige gedichten. Er is geen enkel verband tussen beiden: het is als wetenschapsmens en niet als poëet dat hij nachtenlang naar de sterren gluurde en hij werd zo knap in het vak dat de Hollandse regering hem in 1826, het jaar dat hij dertig werd, de delicate opdracht opdroeg bij Brussel een Observatorium of Sterrenwacht op te richten.

Hij was er the right man: in menig tijdschrift had hij al studies laten verschijnen die zijn kennis en zijn talent wijd over 's lands grenzen bekend hadden gemaakt.

De Sterrenwacht werd ten andere, zoals Prof. Van de Velde het in 1946 bij de Quetelet-herdenking beklemtoonde, het rendez-vous van allen die in Europa de sterrenkunde bestudeerden en zijn woning stond voor alle geleerden uit binnen- en buitenland open.

Falck, minister van Openbaar Onderwijs van Willem I, had zich meer dan eens spottend en misprijzend uitgelaten over de door de koning gestichte Academie voor Letteren en Wetenschappen. En inderdaad, vergeleken met de soortgelij-

ke Franse Academie die over prima krachten beschikte was onze Academie slechts een zeer bescheiden rol beschoren.

Toen echter de jonge Quetelet er zijn intrede deed om er kort nadien bestendig Secretaris van te worden kwam er plots schot in de werkzaamheden en verwierf onze Academie in een minimum van tijd Europese vermaardheid.

De faam van Adolf Quetelet op gebied van sterrenkunde had o.a. voor gevolg dat hij in 1836 leraar in de wis- en sterrenkunde aan de Militaire School werd benoemd.

Quetelet is gans zijn leven op zoek geweest naar de Mens en bekommerd geweest om de menselijke problemen.

Het kan wellicht vreemd voorkomen dat een mens van de exacte wetenschap een dergelijk ideaal heeft nagestreefd: het leven van Adolf Quetelet is een bestendige enquête geweest met de mens als centraal thema, hetgeen hem van de sterrenkunde naar de sociologie bracht en vervolgens naar de statistiek.

Dit menselijk aspect treedt misschien nog beter op de voorgrond wanneer men weet dat Quetelet niet enkel een dichter was, maar ook een knappe tekenaar en een geleerde die de vorm, de tekst, de stijl van zijn bijdragen uitermate verzorgde. Hij heeft meer dan 2.000 artikels en wetenschappelijke bijdragen op zijn actief, hij verbleef een ganse week in Weimar bij zijn vriend Goethe, hij was voortdurend in briefwisseling met Ampère, Humboldt, Florence Nightingale, prins Albert van Engeland e.a.

Hij was nog geen dertig jaar oud toen hij in 1825 een memorie uitgaf over de "wetten" van geboorten en overlijdens te Brussel; enkele jaren later, in 1831, ging hij andere problemen, als b.v. de verhouding moord-ouderdom-geslacht onder de lens nemen, en in 1835 gaf hij te Parijs zijn standaardwerk uit "Essai sur l'homme et le développement de ses facultés ou Essai de Physique sociale".

EEN UITZONDERLIJKE FIGUUR

Adolf Quetelet is zoals de meeste van zijn tijdgenoten die een belangrijke rol hebben gespeeld, een man geweest van drie generaties, van drie politieke regimes, van een wereld die het Ancien Régime verlatend, in een nieuw humanisme, genaamd democratie en in de ontluikende Wetenschap nieuwe paden en wegen zocht.

Hij werd geboren kort na de Franse Revolutie, van Franse ouders, doch in een stad waar de Republikeinse legers en bezettende overheid lelijk huis hielden; hij groeide als knaap op ten tijde van Napoleon, diens overwinningen en nederlagen, hij volbracht zijn studies, behaalde zijn universitair diploma en oogstte zijn eerste wetenschappelijke successen tijdens het Hollands Bewind, kende

nationale en Europese faam onder de regering van Leopold I.

Zijn werk, of liever de gedachten die wij er op elke bladzijde in aantreffen, zijn buitengewoon eigentijds, dragen de stempel van de golf van vrijheidshonger en van vernieuwing die in de eerste helft van de XIXe eeuw Europa overspoelden. De enen dreven ze op het politiek niveau door, anderen in het domein van handel en nijverheid, enkelen in de wereld van de kunsten of van de zuivere wetenschap. Het was voor velen, zeker voor degenen die niet uitsluitend financieel profijt nastreefden, een tijdperk van idealisme, van grenzeloos geloof in de mens, in de moderne mens, bevrijd van een aantal boeien en vooroordelen van het verleden.

Adolf Quetelet is in deze bewogen, begeesterende en tegenwoordig door onze tijd, omstreden periode, een all-roundman geweest, hetgeen vóór hem niet denkbaar was en in onze wereld van specialisatie al even onmogelijk is. Doch in het begin van de vorige eeuw zijn enkele geleerden erin geslaagd tegelijk de wetenschap, de letterkunde, de muziek en de plastische kunsten te beoefenen en in de wetenschap hun belangstelling, kennis en publicaties over zeer uiteenlopende domeinen te spreiden.

De zg. exacte en de menselijke wetenschappen zijn sindsdien zeer uiteenlopende wegen gaan bewandelen, doch in de vorige eeuw is Quetelet erin geslaagd aardige verzen aaneen te rijmen, een opera te schrijven die een tijdlang in de gunst viel van het publiek, met een tekening uit te pakken in het Salon voor Schone Kunsten te Gent, te doceren in de wiskunde, bestendig secretaris van de Koninklijke Academie te worden, directeur van de Sterrenwacht, de grondlegger van de Statistiek te worden en als socioloog er voor zijn tijd avantgardistische ideeën op na te houden.

Het woord "socioloog" bestond nog niet toen Quetelet in 1835 zijn standaardwerk "Sur l'homme et le développement de ses facultés ou Essai de physique sociale" uitgaf, doch niettemin verrichtte de auteur baanbrekend werk in een wetenschap die pas veel later tot ontplooiing zou komen.

Het mocht echter niet beletten dat het werk dat eerst te Parijs in twee boekdelen verscheen en het jaar daarop te Brussel van de pers kwam, op het verzet stuitte van de Fransman Auguste Comte, algemeen als "de" sommiteit erkend, die in 1839 Quetelet hevig en zelfs schandalig aanviel, zoals het zeker niet onder geleerden gewoonte was in die jaren. Comte eist het vaderschap op van de "physique sociale" en slingert Quetelet de ergste verwijten naar het hoofd: "Je dois surtout signaler cet abus à l'égard de la première dénomination, (d.i. physique sociale), chez un savant belge qui l'a adoptée, dans ces dernières années, comme titre d'un ouvrage où il s'agit au plus de simple statistique".

Het waren woorden vol misprijzen doch Auguste Comte had het ditmaal mis op: zijn afgunst speelde hem lelijke parten want hij zag niet in - of wou niet inzien, hetgeen nog veel erger is in hoofde van een geleerde - dat Quetelet met zijn statistieken verder ging dan eenvoudige wiskundige vaststellingen. Quete-

let - en het was wel zijn voornaamste verdienste op wetenschappelijk vlak - wou doorheen en met zijn vaststellingen een aantal wetten van sociale aard ontdekken, er de oorzaken van achterhalen. In dit opzicht heeft hij zeker baanbrekend en revolutionair werk geleverd, temeer daar zijn taal in dat werk zoals in al zijn publicaties, helder, duidelijk was, zijn uiteenzetting klaar en overzichtelijk.

Voor Quetelet is de grote levensambitie en ideaal de mens centraal in de wetenschappelijke studie te stellen, een synthese te bereiken van al hetgeen over de mens als individu en als wezen dat in een maatschappij evolueert, bekend is en hiermede een soort tegenhanger te vormen van de exacte wetenschappen.

Om dit doel na te streven heeft Quetelet zijn kennis tot het uiterste moeten diversifiëren en er was geen aspect of facet van de samenleving dat hij niet onder de lens nam. Vooral het probleem van deugd en misdaad in de maatschappij, hun gebondenheid aan vaste wetten, en de theorie van de gewone, de doorsneemens, die hij ontwikkelde, hebben jarenlang sociologen en geleerden beïnvloed.

Al zijn de meeste van zijn standpunten tegenwoordig onvermijdelijk voorbijgestreefd en verouderd, omdat het mensdom sindsdien met ontzaglijke problemen werd geconfronteerd en de kaarten thans heel anders worden verdeeld, blijven de gedachten en theorieën van Adolf Quetelet een ereplaats bekleden in de wordingsgeschiedenis en in de pioniersjaren van de sociologie.

Er zijn zelfs bepaalde beweringen van de auteur die toen nogal duister voorkomen maar die de dag van vandaag waarheden voor de meeste geleerden zijn geworden, als bv. zijn woorden over de houding van de doorsneeburger: "L'homme est fait de telle sorte que la façon moyenne de penser du plus grand nombre de ceux qui vivent avec lui, s'impose à lui". Het is een zin waarover men af en toe kan mediteren in onze tijd van TV-slavernij!

De weerkunde staat de dag van vandaag in onze maatschappij van weekends, vakantie, gespreide of niet-gespreide verlofdagen, cruciaal, onmisbaar in het leven van man, vrouw, huisgezin, familie, jong en oud: van mooi of slecht weer hangen humeur, vreugde, ontspanning, relax, zakenreis enz. af.

Adolf Quetelet was een van de allereersten om de problematiek van de meteorologie ernstig onder de loep te nemen. Zijn bevindingen en vaststellingen zijn doorslaggevend, beslissend geworden voor een wetenschap die in de eerste helft van de vorige eeuw nog schoorvoetend, aarzelend haar weg in regen, zon en wind zocht en die vandaag met ons dagelijks leven samen is gegroeid. Wij kunnen onze voorspellingen in radio en televisie, ons weerbericht in de krant, ons wegebuletins 's morgens bij het ontbijt niet meer missen, en al sakkeren wij in ons land omdat Josefiën al vier of vijf maanden aan een stuk met een natte paraplu op de frontpagina van de krant haar plasje regen opschotelt, toch is en blijft onze dagelijkse handel en wandel afhankelijk van het weer: "Mor-

gen doe ik dat, ga ik ginder, werk ik in mijn tuin, indien het mooi weer is". De Belgische Sterrenwacht in Ukkel heeft ten tijde van Quetelet wereldvermaardheid verworven. Willem I had hem een teleskoop geschonken, Leopold I zou Quetelet vragen zijn neef Albrecht van Saksen-Coburg, den toekomstige gemaal van koningin Victoria, met raad en daad bij te staan, terwijl geleerden als Ampère, Arago, Goethe, Laplace, Humboldt geregeld met de vermaarde maar bescheiden gebleven astronoom correspondeerden.

Als weerkundige heeft hij zich wellicht nog verdienstelijker aangesteld dan als socioloog. Hij was het die aandrang op een bestendige verbinding van een aantal centra over de wereld verspreid, en op een studie van hun bevindingen.

Men stond omzeggens nergens op gebied van internationale samenwerking. Quetelet die grondig en methodisch de temperaturen, de drukking, de getijden, de vochtigheid en andere problemen in verband met de weerkunde bestudeerde, heeft dankzij talloze publicaties over deze jonge wetenschap, voortdurende contacten met geleerden in het buitenland, de grondslagen gelegd van de moderne weerkunde.

Honderden van de meer dan 2.000 publicaties die hij in zijn vruchtbare loopbaan heeft geschreven, zijn aan de weerkunde gewijd en mogen tot de meest belangrijke en determinerende studies gerekend worden.

Bij die tweeduizend uitgaven waarvan een twintigtal in boekvorm, moeten nog honderden brieven gevoegd worden die allen interessante wetenschappelijke of administratieve gegevens inhouden.

Bij de honderdste verjaardag van zijn overlijden rijzen onwillekeurig doch uiteraard zeer logische vragen op.

Hoe is het mogelijk geweest dat in de vorige eeuw, toen de geleerde over weinig of geen hulp beschikte, het omzeggens allemaal zelf moest opknappen, over geen uitgebreide en bijgehouden documentatie, allerminst over computers beschikte, geen kans kreeg zich met beurzen van Staat of overheid in het buitenland te gaan bekwamen, hoe is het mogelijk dat een Quetelet die links en rechts onderwees, aan het hoofd stond van de Sterrenwacht, al het werk opknapte aan de Academie, talrijke tijdschriften leidde, de tijd heeft gevonden en gehad om dichter, tekenaar, componist, weerkundige, wiskundige, sterrenkundige, geoloog, statisticus, socioloog, natuurkundige, moralist enz., enz. te worden en in al deze domeinen van de menselijke geest een hoogvlieger te worden?

En dan een tweede, even pertinente vraag: Hoe is het mogelijk dat een zo uitzonderlijke figuur nooit buiten een kleine kring geleerden door is gedrongen, ook niet honderd jaar na zijn dood, nu de massamedia het minste nieuws gaan opschroeven en over de materiële middelen en bekwame medewerkers beschikken om een figuur als deze van Quetelet met woord en beeld te belichten?

Pierre KLUYSKENS